

Duyuru Tarihi : 11.01.2010
Duyuru No : DUYURU/2010-004
Yayımlandığı Yer : YAKLAŞIM DERGİSİ / OCAK 2010 / SAYI : 205 / Sayfa : 62 - 66

Mehmet MAÇ
Yeminli Mali Müşavir
mehmet.mac@bdo.com.tr

ÖLÜM YARDIMLARININ VERGİLER VE SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ KARŞISINDAKİ DURUMU

1. KONU:

Özel sektör işverenleri tarafından personele veya ailesine yapılan ölüm yardımlarının

- Gelir vergisi stopajı,
- Damga vergisi stopajı,
- Veraset ve intikal vergisi ve
- Sosyal güvenlik kesintileri

karşısındaki durumu, bu yazımızın konusunu oluşturmaktadır.

2. ÖLÜM YARDIMI NEDİR?

Gelir Vergisi Kanunu'nun 25/1 inci maddesi ile ;

“Ölüm, sakatlık, hastalık ve işsizlik sebepleriyle verilen tazminat ve yapılan yardımlar”

gelir vergisinden istisna edilmiştir.

Keza 5510 sayılı Kanunu'nun 80/b maddesine göre **ölüm yardımları** üzerinden sosyal güvenlik primleri hesaplanmamaktadır.

Aşağıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere, 25/1 inci maddedeki **“tazminat”** ve **“yardımlar”** kelimelerinden sadece **“yardımlar”** kelimesi bu maddedeki ölüm kelimesiyle bağlantılıdır. Yani ölüm tazminatlarının 25/1 inci madde kapsamının dışında kalmakta olduğu görülmektedir.

Ölüm nedeniyle yardım kabul edilmesi prensip olarak gelir vergisinin konusuna giren bir kazanım değildir. Halbuki bir kazanımın gelir vergisinin konusuna girmesi ve bir istisna hükmü sayesinde gelir vergisi uygulanmaması için, söz konusu kazanımın GVK'daki 7 gelir unsurundan birine girecek nitelikte olması gerekir.

Ölüm yardımını kapsamına alabilecek yegane gelir unsuru ücret gelidir. GVK'nun 61 inci maddesinin 2 inci fıkrasında, adlandırmaya bakılmaksızın işverenin işçiye yaptığı tüm ödemelerin ücret sayılması nedeniyle ölüm yardımlarının da bir ücret geliri unsuru olarak gelir vergisine tabi tutulmasını önlemek amacıyla bu istisna hükmünün konulduğu anlaşılmaktadır.

Ekte sunduğumuz mukteza metninde görüleceği üzere Maliye İdaresi ölüm yardımlarını ;

- Personele (Anasının, babasının, eşinin veya çocuğunun ölümü nedeniyle) yapılan ölüm yardımları (stopaja tabi olmayan ücret unsuru)
- Personelin vefatı nedeniyle varislerine yapılan ölüm yardımları (ücret değil hibe)

şeklinde ikiye ayırmaktadır.

Maliye İdaresi böyle bir ayırma gitmekle beraber ölüm yardımının miktarı konusunda herhangi bir sınırlama getirmemiştir. Zaten böyle bir yasal sınır mevcut olmadığı gibi İdareye yasal sınır getirme hakkı da verilmemiştir. (Nitekim ölüm yardımlarında parasal sınır olmadığı, 12.12.1972 tarih ve 68537 sayılı Bakanlık muktezası ile kabul edilmiştir. (Mehaz: www.yaklasim.com)

Ölüm yardımını sınırlayan parasal bir had olmamakla beraber, muvazaalı uygulamaların kabul görmemesi gerektiği tabiidir.

Maliye İdaresinin 25/1 inci maddedeki ölümle ilgili istisnanın kapsamını sadece personele verilen ölüm yardımları ile sınırlı tutmuş olmasından, İdarenin 25/1 inci maddeyi ölüm açısından sadece “yardımlar “ olarak algıladığı anlaşılmaktadır. Çünkü tazminat, olsa olsa işçinin ölümü halinde verilebilir. İdare ise işçinin ölümü nedeniyle yapılan yardımların gelir vergisinin, dolayısıyla 25/1 inci maddenin kapsamına girmediği (veraset ve intikal vergisinin konusuna girdiği) görüşündedir.

Sonuç olarak, 25/1 maddedeki anlamına ve Maliye İdaresinin görüşüne göre ölüm yardımı, “İşverenin, ana, baba, eş veya çocuğunun ölümü münasebetiyle işçiye yaptığı yardım” olarak tanımlamak mümkündür.

3. ÖLÜM YARDIMININ ÜCRET STOPAJI, VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ İLE GİDER KAYDI KARŞISINDAKİ DURUMU:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Gelir Vergisi Kanunu’nun 25/1 inci maddesine göre ;

“ Ölüm, sakatlık, hastalık ve işsizlik sebepleri ile verilen tazminat ve yapılan yardımlar “

gelir vergisinden istisna edilmiştir.

Bu yönü ile vergisel avantaj taşıyan ölüm yardımlarının, kim öldüğü zaman, kime ve hangi meblağ ile sınırlı olarak verilebileceği yolunda yasal hüküm yoktur.

Maliye İdaresi bu hüküm boşluğunu doldurmak için tebliğ ile düzenleme yapmamıştır. İdare konu hakkındaki görüşünü mukteza bazında açıklamakta olup yazımız ekinde sunduğumuz mukteza bu idari yorumu yansıtmaktadır.

Bu konudaki idari yorum, GVK’nın 25/1 inci maddesinde bahsi geçen ölüm yardımlarının sadece hizmet erbabına (personele), yakınlarının ölümü nedeniyle yapılan yardımlar olduğu ve yine 25/1 inci maddedeki istisna kapsamındaki ölüm yardımının personele sadece;

- Annesinin,
- Babasının,
- Eşinin,
- Veya çocuğunun

vefatı halinde verilebileceği (personelin bunlar dışındaki yakınlarının ölümü gerekçesiyle yapılan yardımların 25/1inci maddedeki istisna kapsamına girmediği, prim niteliğinde olduğu dolayısıyla stopaja tabi bulunduğu) yönündedir.

İşverenin personele, ana, baba, eş ve çocuğunun ölümü nedeniyle verdiği ölüm yardımı ücret sayıldığına göre bu yardımın kabul edilir gider olduğuna kuşku yoktur. GVK’nun 25/1 inci maddesi, bu ücret unsurunu gelir vergisinden (stopajdan) istisna etmektedir. Böyle bir yasal imkan olmakla

ve parasal sınır getirilmemiş bulunmakla beraber, ölüm yardımının muvazaalı olması durumunda vergisel risk oluşacağı tabiidir.

Yine ilişkideki muktezadan anlaşılacağı üzere İdare, ölüm yardımının, personelin vefatı nedeniyle mirasçılara yapılması durumunda, bu ödemenin GVK'nın 25/1 inci maddesine giren bir ödeme değil HİBE niteliğinde olduğu görüşündedir.

İdare, özel sektör işverenlerince yapılan hibeleri veraset ve intikal vergisinden istisna eden bir hüküm olmadığı için, ölen personelin mirasçıları tarafından tahsil edilen ölüm yardımlarını veraset ve intikal vergisine tabi tutmaktadır. Ancak bu şekilde meydana gelen hibelerde, hibelere yönelik istisnanın dikkate alınması gerekir. 2009 yılı için geçerli hibelere yönelik istisna tutarı her bir hibe için 2.481 TL'dir.

Örnek vermek gerekirse, bir işveren ölen personelinin mirasçılarına (eşine ve üç çocuğuna) 8.000 TL. ölüm yardımı yaparsa, varislerin miras payları eşit olduğu için her bir varise 2.000'er TL yardım isabet eder. İşverenin her bir mirasçıya yaptığı 2.000'er TL lik ödeme, istisna tutarını aşmadığı için veraset ve intikal vergisi doğmaz. İşveren herhangi bir kesinti yapmaksızın bu yardımları ödeyebilir. Yardım alanların beyanname vermesi de gerekmez. Ancak yardımın tamamı eşe verilirse, istisna tutarını aşan (8.000 – 2.481=) 5.519 TL veraset ve intikal vergisine tabi olur.

İdare, personelin ölümü nedeniyle mirasçılara yapılan ölüm yardımını hibe saydığına göre, bu yardımı ücret olarak kabul etmemektedir.

Mirasçılara yapılan ödeme ücret değil hibe sayıldığına göre, bu ödemenin kanunen kabul edilen gider olup olmadığı tartışmaya açıktır. Bize göre, personelin mirasçılara yapılan ödemenin ücret değil hibe olduğu yolundaki idari görüş kabul edilse bile bu hibe, işle ilgili gider niteliğinde sayılabilir ve GVK' nun 40/1 inci maddesi uyarınca kanunen kabul edilen gider olarak kayda alınabilir. Çünkü işverenin ölen personelinin mirasçılarına yaptığı ödeme işçi – işveren ilişkisi nedeniyle yapılmış bir ödeme olup muvazaaya konu olmamak kaydıyla gider kaydının bize göre kabulü gerekir. Ancak bu ödemenin keyfi nitelik taşıdığı ve işle ilgisiz olduğu iddialarının ortaya çıkması da mümkündür. Şayet işçinin mirasçılara işçinin ölümü nedeniyle ödeme yapılacak olması toplu ve münferit iş sözleşmeleriyle hüküm altına alınmışsa bu ödemelerin iş ile illiyet bağı çok daha açık olup bu durumda gider kaydı imkanının çok daha tereddütsüz hale geleceğinin kabulü gerekir.

Mirasçılara yapılan ödeme, işverenin ihmali veya kusuru nedeniyle işçinin iş ortamında ölmesi gerekçesine dayanıyorsa bu ödeme mahiyeti itibarıyla ölüm tazminatı olup gelir vergisinin konusuna girmez. Ödemenin tazmini mahiyette olması yani ivazsız intikal niteliği taşıması bu ödemenin veraset ve intikal vergisinin konusuna da girmemesini sağlar. (Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun 2/d maddesi)

İşverenin ihmal veya kusuru nedeniyle meydana gelen işçi ölümünü tazmin kapsamında yapılan ödemelerin gider kaydı karşısındaki durumu karmaşıktır. Bize göre ödeme mukavele veya mahkeme kararına dayanılarak yapılmışsa GVK'nun 40/3 üncü maddesi uyarınca giderleştirilebilir. Ancak bu giderleştirmeye çoğu halde GVK'nun 41 inci maddesinin 6 ıncı bendi engel olmaktadır. Çünkü mukavele veya mahkeme ilamına dayansa bile teşebbüs sahibinin suçlarından doğan tazminatlar bu maddeye göre kanunen kabul edilmeyen giderdir. Ölümün işverenin ihmal veya kusurundan doğması ve tazminat gerektirmesi halleri, bu ihmal veya kusurun suç olarak tanımlanabildiği durumlarda gider kaydını engellemektedir.

4. ÖLÜM YARDIMLARININ DAMGA VERGİSİ KARŞISINDAKİ DURUMU:

Ölüm yardımı personelin ana, baba, eş ve çocuğunun vefatı nedeniyle personele verildiğinde, Maliye İdaresi bu ödemeyi, bir ücret unsuru olarak kabul etmektedir. Bu ödeme GVK' nun 25/1inci maddesi uyarınca gelir vergisi stopajından müstesna olmakla beraber, damga vergisi kanununda böyle bir istisna olmadığı için damga vergisi kesintisine tabi tutulmaktadır.

Yine idari anlayışa göre, personelin ölümü nedeniyle mirasçılara yapılan ödeme hibe niteliği taşıdığı için (ücret unsuru sayılmadığı için) damga vergisine tabi değildir. Keza mirasçılara işçinin

ölümü nedeniyle yapılan ödemenin tazminat olması halinde de bu ödeme damga vergisinin konusuna girmemektedir.

5. ÖLÜM YARDIMLARININ SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ KARŞISINDAKİ DURUMU:

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 80/b maddesine göre **ölüm yardımları sosyal güvenlik primlerine tabi değildir.**

SGK İdaresinin söz konusu ölüm yardımlarının, kim öldüğünde ve ne miktarda verildiğinde, SGK primi doğmayacağı yönünde bir açıklamasına rastlanmamıştır.

Ölüm yardımı ve tazminatı personelin ölümü nedeniyle mirasçılara yapıldığında, bu yardım veya tazminatın SGK mevzuatı ile hiçbir ilgisi olmadığı açıktır.

Ölüm yardımının personelin yakınlarından birinin vefatı nedeniyle personele yapılması halinde ise, kimin öldüğüne ve yardımın miktarına bakılmaksızın bu yardımda prim aranmayacağı anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ:

- Maliye İdaresi'nin mukteza bazında oluşan görüşüne göre ana, baba, eş veya çocuğunun ölümü nedeniyle personele işveren tarafından yapılan yardımlar GVK'nun 25/1 inci maddesine göre gelir vergisinden (ücret stopajından) müstesnadır. Bu yardımlar ücret niteliği dolayısıyla ve damga vergisi açısından istisna hükmü bulunmadığı için damga vergisine tabidir.
- Yine idari görüşe göre işçinin ölümü dolayısıyla işçi yakınlarına işverenin yaptığı yardım, hibe niteliğinde olup veraset ve intikal vergisinin konusuna girer, gelir vergisine ve damga vergisine tabi değildir.
- Ölüm yardımları sosyal güvenlik kesintilerine tabi değildir.
- Personele verilen ölüm yardımları ücret niteliği nedeniyle gider kaydedilebilir. Personelin ölümü nedeniyle işverence personelin yakınlarına verilen ölüm yardımları da bize göre GVK'nun 40/1 inci maddesi kapsamında gider kaydedilebilir. Ancak bu yardımın gider kaydının keyfi nitelik taşıdığı ve işle ilgisiz olduğu iddiası ile kabul görmeyebileceği dikkate alınmalıdır. Ölüm yardımı yapılmasının toplu veya münferit iş sözleşmesinde hüküm altına alındığı hallerde kabul edilebilir gider niteliği bariz olmaktadır.
- Konumuzun dışında olmakla beraber işverence işçinin iş ortamındaki ölümü ile bağlantılı kusuru nedeniyle ölen işçinin yakınlarına tazminat verilmesinin gelir vergisine, veraset ve intikal vergisine, damga vergisine ve sosyal güvenlik kesintilerine tabi olmadığını, bu tazminatın gider kaydedilmesinde, GVK'nun 40/3 ve 41/6 inci maddelerinin göz önünde tutulması gerektiğini belirtmekte yarar görülmüştür.

“ Maliye Bakanlığı Özelgesi

Tarih : 12.02.2009

Sayı : B.07.1.GİB.0.60/6000-2505/15821

Yazınızda, Bankanız tarafından personelin ölümü halinde yasal mirasçılarına ve ayrıca bazı aile fertlerinin ölümü halinde personelinize ölüm yardımı adı altında ödeme yapıldığı belirtilerek, bu ödemelerin gelir vergisine tabi olup olmadığı hususundaki Başkanlığımız görüşü sorulmaktadır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 25/1. maddesinde, “ Ölüm, sakatlık, hastalık ve işsizlik sebepleriyle verilen tazminat ve yapılan yardımlar “ ın gelir vergisinden müstesna olduğu belirtilmiştir.

Bu hükme göre, hizmet erbabına; ana, baba, eş veya çocuğunun ölümü nedeniyle verilen tazminat ve yapılan yardımların gelir vergisinden müstesna tutulması gerekmektedir.

Ancak, hizmet erbabının kendisinin ölümü halinde, varislere yapılan yardım ve ödenen tazminatlar Gelir Vergisi Kanunu'nun uygulama alanına girmemektedir.

Öte yandan, 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun “muafiyetler” başlıklı 3. maddesinin (a) ve (b) fıkralarında;

Amme idareleri, emekli ve yardım sandıkları, sosyal sigorta kurumları, umumi menfaate hadim cemiyetler, siyasi partiler ve bunlar ait olan veya bunların aralarında kurdukları teşekküllerden kurumlar vergisine tabi olmayanların;

Yukarıdaki fıkra dışında kalan hükmü şahıslara ait olup, umumun istifadesi için ilim, araştırma, kültür, sanat, sıhhat, eğitim, din, hayır, imar, spor gibi maksatlarla kurulan teşekküllerin; Veraset ve intikal vergisinden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

Aynı Kanun'un istisnalar başlıklı 4. maddesinin (f) bendinde de, 3. maddenin (a) ve (b) fıkraları şümulüne giren şahısların statüleri gereğince maksatları içinde usulüne uygun olarak yaptıkları yardımların veraset ve intikal vergisinden istisna edileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümlere göre, 3. maddenin (a) ve (b) fıkraları şümulüne giren hükmi şahıslar tarafından, kuruluş maksatları ve statülerine göre yapılan yardımların veraset ve intikal vergisine tabi tutulmaması icap eder.

Bu açıklamalar çerçevesinde, Bankanız 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun 3.maddesinin (a) ve (b) fıkralarında sayılan kuruluşlar kapsamına girmediğinden, Bankanız tarafından vefat eden personelin yasal mirasçılarına ölüm yardımı adı altında yapılan ödemelerin, veraset ve intikal vergisine tabi tutulması gerekir.

Ancak, vergilendirme işlemi vergi dairesince yapılacağından, Bankanız bünyesinde çalışmakta iken vefat eden personelin mirasçılarına ödeme yapılabilmesi için Kanun'un 17. maddesi uyarınca, mirasçıların verginin ödendiğine dair vergi dairesinden verilmiş belge ibraz etmeleri, böyle bir belge ibraz etmedikleri takdirde %5 oranında vergi karşılığı olarak tevkifat yapıldıktan sonra bakiyesinin ödenmesi ve tevkif edilen meblağın da en geç bir hafta içerisinde ilgili vergi dairesine (veraset ve intikal vergisi işlemlerine bakan) yatırılması gerekmektedir. “

(Mehaz : Yaklaşım Dergisi Eylül 2009 sayısı , sahife 288).